

ment; a striking level of asymmetry of their development level; dependence of the development on the degree of interaction with more developed countries; preservation and accumulation of a number of social problems.

The practical significance. *The practical significance of the study is evaluation of tendencies of development in the Middle East, which can be used in the development of cooperation programs, including ones with the participation of Ukraine.*

Keywords: *globalization, integration, world economy, cooperation and socio-economic development of the Middle East.*

УДК(347.464-026-049.7:005.336.4-027.543):005.936-027.575(045)

Шерстюкова К. Ю., аспірант

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна, e-mail: sherstyukova_karyna@rambler.ru

СВІТОВИЙ ДОСВІД АКУМУЛЮВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ РЕНТНИХ ДОХОДІВ: СУВЕРЕННІ ФОНДИ ДОБРОБУТУ

Scherstyukova K., postgraduate student

Donetsk National University of Economics
and Trade named after Mykhail Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: sherstyukova_karyna@rambler.ru

WORLD EXPERIENCE OF ACCUMULATION AND USE OF RENTAL INCOME: SOVEREIGN WEALTH FUNDS

Мета. *Систематизація світового досвіду акумулювання та використання рентних доходів через суверенні фонди добробуту.*

Методика. *Аналіз проблем накопичення та перерозподілу рентних доходів базується на фундаментальних положеннях економічної теорії, працях провідних учених, аналітичних звітах державних і громадських економічних інститутів та міжнародних фінансових організацій. Дослідження світового досвіду формування й функціонування суверенних фондів добробуту в різних країнах світу проводилося з використанням структурного підходу, методів логічного, порівняльного і статистичного аналізу, угруповань.*

Результати. *Систематизовано світовий досвід формування та функціонування фондів суверенного добробуту. Наведено періодизацію процесу розвитку фондів у світовій економіці. Запропоновано розуміння змісту економічної категорії «суверенний фонд добробуту» як системи економічних відносин, що виникають між учасниками фонду (його засновниками, власниками, кредиторами, бенефіціарами та ін.) у процесі формування, розміщення та використання коштів (активів) фонду. Визначено місце й роль суверенних фондів у системі регулювання рентних відносин як важливого елемента механізму накопичення та використання рентних доходів.*

Наукова новизна. *Обґрунтовано тезу, що в системі рентних відносин суверенні фонди добробуту виступають важливим елементом механізму розподілу та використання рентних доходів. СФД виконує роль інструмента регулювання рентних відносин щодо акумулювання, розподілу і споживання рентних доходів (або їх част-*

ки) з метою оптимізації структури національної економіки, розвитку соціальної сфери, захисту довкілля, створення резерву для майбутніх поколінь.

Практична значущість. Адаптація світового досвіду формування та функціонування суверенних фондів добробуту необхідна для вдосконалення механізмів акумулювання, розподілу, перерозподілу і використання рентних доходів у національній економіці.

Ключові слова: рента, фонд суверенного добробуту, механізм акумулювання і використання рентних доходів.

Постановка проблеми і її зв'язок із найважливішими науковими та практичними завданнями. В умовах економічної кризи значну роль у підтримці економіки й розвитку країн світу відіграють суверенні фонди, формування та використання яких перебуває під пильною увагою вчених, державних органів влади й управління, а також суспільства. Суспільні (суверенні) фонди добробуту (СФД) покликані передусім створити «подушку безпеки», яка повинна пом'якшити наслідки економічних криз. Формування та використання суверенних фондів у сучасних умовах відбувається шляхом акумулювання коштів, джерела походження яких різноманітні, але здебільшого це рентні доходи (рента, антирента, квазірента). Таким чином, особливу увагу в дослідженні світового досвіду акумулювання та використання ренти слід приділити суверенним фондам, які є важливим інструментом рентного механізму.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Необхідність акумулювання і споживання частки рентних доходів через спеціальні фонди обговорюється закордонними й вітчизняними вченими впродовж декількох років. Авторами останніх публікацій з означеної проблематики є Б. Данилишин, Г. Задорожний, В. Міщенко, А. Латков, Д. Львов, Ю. Разовський, Ю. Яковець, М. Хвесик та інші.

Так, Д. Львов говорить про фонди, які мають формуватися на основі концепції соціального дивіденду: «перетворення ренти від використання природних ресурсів в суспільні доходи, що акумулюються в системі суспільних фінансів. Сума рентних доходів, які утворюються після сплати послуг всіх інших факторів виробництва, складала би чистий прибуток суспільства, в якому всі його члени мали б рівну частку. Вона може стати матеріальною основою їх громадянського статусу і одержала назву соціального дивіденду» [1]. Соціальний дивіденд науковець розглядає не як додатковий дохід, що його можуть одержувати всі громадяни як індивідуальні власники природних ресурсів і витратити їх у приватному порядку, а як «головне джерело соціально стратегічної компоненти суспільних витрат». Якщо Д. Львов наводить приклад Перманентного фонду Аляски і виступає проти індивідуального розподілу доходів, то Ю. Разовський бере механізм розподілу цього фонду за основу. Він вважає, що кошти, одержувані від комерційного використання природної ренти у вигляді виручки від продажу прав на природокористування, доходу від продажу запасів і орендної плати за використання природних ресурсів, які перевищують норми їх безоплатного використання, повинні спрямовуватись до фонду громадянських дивідендів країни. Цей фонд має встановлювати та здійснювати громадянам країни в рівних розмірах індивідуальні виплати – громадянські дивіденди [2].

Аналогічні погляди мають вітчизняні дослідники ренти Г. Задорожний та А. Кацуба. Вони вважають необхідним створення державно-суспільного фонду, до якого можуть надходити стабільні фіксовані відрахування від оренди ділянок землі та її надр і з якого кожен громадянин держави як власник землі та її надр повинен одержувати свою частку доходів. Учені наголошують на необхідності розробки й обґрунтування національного індивідуального дивіденду: «доцільно вдосконалити

підхід до використання рентних доходів від ресурсів, які у відповідності з Конституцією України належать (знаходяться у власності) українському народу. <...> Посилення принципу соціальної справедливості, часткового підвищення індивідуальних доходів та ін. можна вирішувати за допомогою впровадження національного дивіденду до системи перерозподільних відносин» [3, с. 207–208].

Мета статті: систематизація світового досвіду акумулювання та використання рентних доходів через суверенні фонди добробуту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Акумулювання та використання рентних доходів у суверенних фондах розглядається вченими з метою вирішення найгостріших проблем сучасності не лише як важливе джерело національного розвитку, а й з погляду забезпечення світового стійкого розвитку. Так, Ю. Яковець вважає, що вирішити глобальні проблеми (які «назріли та перезріли») за допомогою існуючих форм технічної допомоги і періодичного прощення боргів вже практично неможливо. Такі міжнародні організації, як ООН, ЮНЕСКО, ПРООН, ЮНЕП, Глобальний екологічний фонд та інші, не запобігають глобальним проблемам, а ледь справляються з конфліктами, що виникають. На думку вченого, для вирішення таких масштабних проблем необхідні: по-перше, відповідні джерела ресурсів, якими можуть бути відрахування від світової ренти, антиренти та квазіренти, тобто розподіл надприбутків світовим співтовариством; по-друге, створення системи глобальних фондів – екологічного, технологічного і соціокультурного. Глобальний екологічний фонд вже існує з 1991 року, але необхідні його багаторазове збільшення (за рахунок двох основних джерел: відрахувань транснаціональних корпорацій і держав від світової природної ренти та екологічної антиренти), розширення його функцій і підвищення відповідальності за вирішення природно-екологічних проблем [4, с. 200, 203–204]. Глобальний технологічний фонд може бути створений за частку відрахувань від світової технологічної квазіренти – від вартості експорту озброєння й іншої високотехнологічної продукції. Завданням фонду є найскоріше освоєння та розповсюдження шостого технологічного укладу, «який буде визначати конкурентоспроможність товарів та послуг на світовому ринку в 2020–40-х роках, сприятиме вирішенню енергетичних та екологічних проблем на базі різкого підвищення частки відновлюваних джерел енергії, принципово нових енергозберігаючих технологій, екологічно чистого транспорту, другої “зеленої революції”, яка може вирішити проблему голоду на планеті» [там само, с. 199]. Джерелом Глобального соціокультурного фонду Ю. Яковець вважає світову фінансову квазіренту, що формується при здійсненні угод на світових фінансових ринках, для фінансування освітніх програм, проєктів збереження природної, культурної та наукової спадщини тощо. Науковець визначив низку основних питань формування й функціонування глобальних фондів, які можна віднести до діяльності різного роду суверенних фондів: «достовірно та контрольовано визначати величину світової ренти, антиренти і квазіренти, встановити диференційовані нормативи відрахувань до міжнародних фондів по кожному з видів надприбутку; <...> забезпечити реальне надходження цих відрахувань та прозорий механізм їх цільового використання для фінансування конкретних програм глобального стійкого розвитку» [там само, с. 200].

Певні кроки в цьому напрямку світове співтовариство (зокрема європейське) вже зробило. 2010 року держави – члени Європейського Союзу розробили так звану «парасольку захисту» для Європи: пакет рятувальних заходів з попередження загрози неплатоспроможності членів Єврозони. Цей стабілізаційний фонд включає гарантії в обсязі 750 млрд євро і має три складові: Європейський фінансовий стабілізаційний механізм (ЄФСМ) у 60 млрд євро; Європейський фінансовий стабілізаційний фонд (ЄФСФ) у 440 млрд євро; участь Міжнародного валютного фонду (МВФ) із як

мінімум половиною внеску ЄС (близько 250 млрд євро). Стабілізаційні заходи «парасольки єврозахисту» в міру необхідності переглядаються і доповнюються. Так, 2010 року не було розроблено механізму боротьби з кризою в Ірландії, Португалії та пізніше – в Греції. 2012 року з метою запобігання «зараження» кризою інших країн єврозони тимчасовий пакет рятувальних заходів доповнений Європейським стабілізаційним механізмом (заходи планувались до 30 червня 2013 року). На сьогодні обговорюються питання рятувальних заходів щодо Греції. Більше того, тимчасовий пакет рятувальних заходів створено під впливом гострої кризи в Греції. ЄФСФ був і залишається успішним важелем антикризового розвитку. Його завданням є надання допомоги державам-членам фонду, що перебувають у скрутному фінансовому становищі, тільки в тому випадку, якщо це необхідно для захисту фінансової стабільності в зоні євро та його держав-членів. Допомога надається на основі виконання жорстких умов вирішення економічних і фінансових проблем урядом держави за допомогою відповідних реформ. Слід зазначити, що ЄС не просто накопичує поточні доходи, а випускає державні облигації, які розміщуються на ринку. Європейський стабілізаційний механізм (ЄСМ) після приєднання Литви з лютого 2015 року має 704,8 млрд євро статутного капіталу. Лідерами участі в ЄФСФ є найбільш розвинені країни Єврозони: Німеччина (27,0 %), Франція (20,2 %), Італія (17,8 %), Іспанія (11,8 %), Нідерланди (5,7 %) [за матеріалами 5].

Проблема акумулювання, розподілу й використання рентних доходів більшою мірою відноситься все-таки до національного рівня, а рента, антирента та квазірента не розглядаються як основні джерела коштів, що акумулюються ЄСМ.

Перший національний фонд з числа таких, що нас цікавлять, заснований 1953 року під назвою «Кувейтська рада з інвестиційних питань» (Kuwait Investment Authority) з метою зниження залежності держави від нафти (вкладати доходи від продажу нафти в більш диверсифіковані активи), а також стабілізації економіки й забезпечення соціальної стабільності країни. Наступний сировинний фонд – Резервний Фонд Вирівнювання Доходів Кірібати (Kiribati Revenue Equalisation Reserve Fund), створений 1956 року шляхом стягування податків з експорту фосфатів для стабілізації економіки та накопичення багатства для майбутніх поколінь. Кількість стабілізаційних фондів з часом починає зростати.

В економічній літературі виділяють декілька етапів розвитку накопичувальних фондів добробуту (табл. 1).

Таблиця 1 – Етапи розвитку суверенних фондів добробуту (державних накопичувальних фондів) [6; 7; 8]

Період етапу	Характеристика етапу
1	2
1973–1979 роки, становлення	У країнах (переважно арабських), які є виробниками й експортерами нафти, доходи від її продажу швидко зростали. Щоб уникнути накопичення надлишкових коштів, невитраченої ліквідності та негативних наслідків від цього, країни створювали накопичувальні фонди. Ця практика повторюється: у періоди зростання цін на нафту закономірно створюються нові фонди нагромадження багатства. Світові ціни на нафту в цей період зросли з 3,8 до 15,1 дол./барель. Країни, у яких створено фонди: Кувейт, Канада, ОАЕ, США (штат Аляска) – <i>сировинні</i> ; Сингапур, США (штат Вайомінг) – <i>несировинні</i>

Продовження таблиці 1

1	2
1980–1995 роки, розвиток	Відкриття нафтових родовищ. Динаміка світових цін на нафту: стрибок у 1980 році до 37,38 дол./барель; поступове зниження до 19,58 дол./барель у період 1980–1989 років; стрибок в 1990 році до 24,51 і поступове зниження до 15,31 дол./барель впродовж 1990–1994 років. Країни, у яких створено фонди: Бруней, Оман, ОАЕ, США (штат Алабама), Норвегія – <i>сировинні</i> ; Гонконг, Малайзія – <i>несировинні</i>
1996–1999 роки, поширення	Динаміка світових цін на нафту: стрибок в 1996 році до 21,03 і поступове зниження до 18,2 дол./барель в 1999 році. Країни, у яких створено фонди: Венесуела, Іран, Азербайджан, Габон – <i>сировинні</i> ; Естонія – <i>несировинні</i>
2000–2007 роки, стрімке зростання	Зростання ціни на нафту й економічне зростання у світі, що дало можливість створити низку несировинних фондів. Динаміка цін на нафту: 2000–2001 роки – зниження з 28,5 до 24,43 дол./барель; стійке зростання з 25,06 до 72,39 дол./барель впродовж 2002–2007 років. Країни, у яких створено фонди: Алжир, Мексика, Тринідад і Тобаго, Екваторіальна Гвінея, ОАЕ, Катар, Східний Тимор, Росія, Лівія, Мавританія, Оман, Казахстан, Ганна – <i>сировинні</i> ; Китай, Ірландія, Нова Зеландія, Палестина, В'єтнам, Корея, Австралія, Бахрейн, Індонезія, Бразилія, Франція – <i>несировинні</i>
2008–2010 роки, спад	У середині 2008 року ціна на нафту досягла майже 140 дол./барель, наприкінці того ж року знизилась до 35, у 2009 році коливалась у межах 60–80 дол./барель. Падіння ціни на нафту, пов'язане зі світовою фінансовою кризою, призвело до того, що в цей період не був створений жоден сировинний фонд. Країни, у яких створено фонди (наприкінці 2008 р.): Бразилія, Франція, Україна, Латвія – <i>несировинні</i>
2011 – досьогодні, відновлення	Зростання попиту та ціни на нафту з боку Китаю й Індії. Упродовж 2011–2013 років ціна на нафту коливалась в межах 100–125 дол./барель. З середини 2014 року ціни знизись майже вдвічі і до кінця року досягли п'ятирічного мінімуму. Країни, у яких створено фонди: Ангола, Нігерія, Папуа Нова Гвінея, США (штат Північна Дакота) – <i>сировинні</i> ; Італія – <i>несировинна</i>

Нині у світі існують близько 80 СФД, найбільша їх кількість у країнах MENA – 19, в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні – 18, у Латинській Америці – 12, у Північній Америці – 10, у країнах Північної Африки – 9, у Європі – 7, у Центральній Азії – 5 [розраховано за даними 7]. 2007 року активи фондів становили 3,259 млрд дол., 2008 – спостерігалось суттєве зростання активів до 4,149 млрд дол., 2009 року світова криза призвела до скорочення коштів до 4,032 млрд дол., з 2010 року почалося значне збільшення з 4,418 до 4,842 млрд дол. у 2011 році, до 5,198 – у 2012, до 6,106 млрд дол. – у 2013, а 2014 року – до 7,057 млрд дол. Таким чином, за цей період активи СФД зросли у 2,2 разу. За прогнозами, активи фондів досягнуть рівня 13,4 трлн дол. у 2017 році, створюючи нові полюси економічного і, можливо, політичного впливу [8, с. 8]. Саме тому необхідне розуміння природи, специфіки та діяльності суверенних фондів.

У літературі можна зустріти різні назви, що використовуються для найменування таких фондів: фонди природних ресурсів, сировинні фонди, нафтові фонди, «фонди на чорний день», стабілізаційні фонди, державні інвестиційні фонди, суверенні інвестиційні фонди, суверенні фонди добробуту [6; 8, с. 8]. Згодом саме термін «суверенний фонд добробуту» (sovereign wealth funds – SWF) став найбільш уживаним.

Але й сьогодні не існує єдиного, загальноприйнятого розуміння того, що ж являє собою СФД та які його функції.

В економічній літературі під суверенним фондом розуміють: цільовий позабюджетний фонд держави; інструмент (метод) державної економічної політики з формування, розміщення та використання коштів (активів) фонду; інститут (організаційну структуру), що забезпечує реалізацію державної економічної політики формування, розміщення й використання активів фонду. Найближчим до нашого розуміння феномену суверенних фондів є погляд, згідно з яким їх існування зумовлене певними економічними відносинами, що виникають між учасниками фонду (його засновниками, власниками, кредиторами, бенефіціарами та ін.) у процесі формування, розміщення та використання коштів (активів) фонду. Така позиція дає змогу з'ясувати зміст економічної категорії «суверенний фонд добробуту».

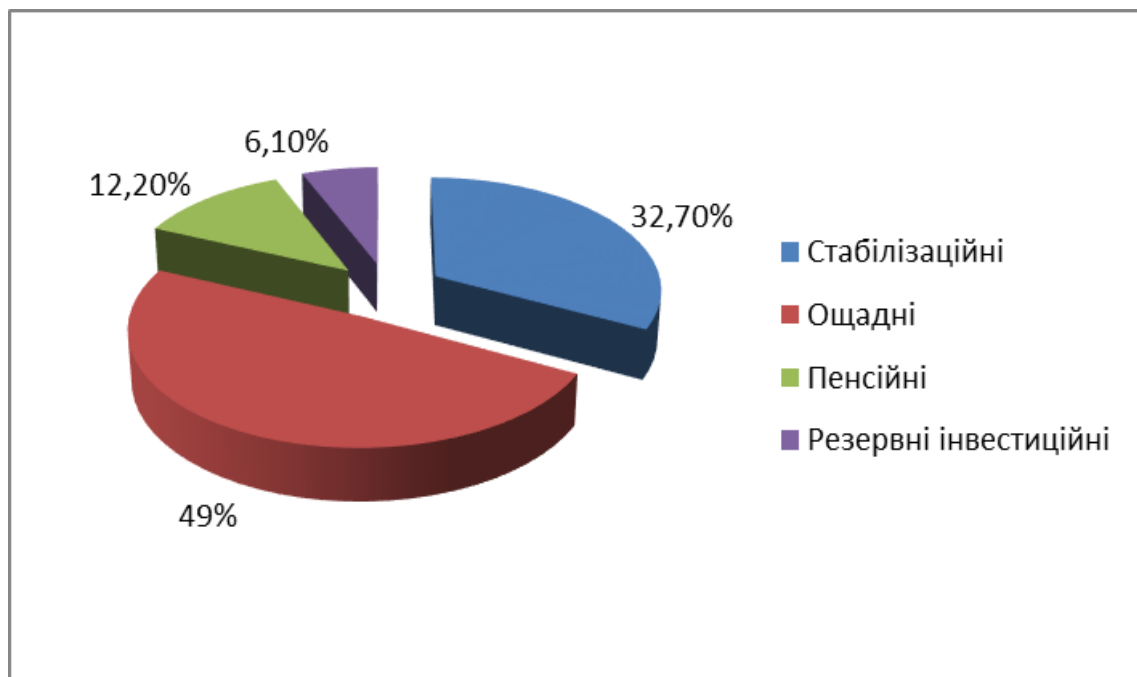
У системі рентних відносин СФД виступає важливим елементом механізму розподілу й використання рентних доходів. СФД, на нашу думку, є інструментом регулювання рентних відносин щодо акумулювання, розподілу і споживання рентних доходів (або їх частки) з метою оптимізації структури національної економіки, розвитку соціальної сфери, захисту довкілля, створення резерву для майбутніх поколінь.

Практика країн світу (зокрема Норвегії, Австралії, Ірландії, Іраку, Катару та ін.) доводить, що СФД створюються як резерви центрального уряду у вигляді фінансових активів, які формуються за рахунок обов'язкових податкових та інших видів відрахувань у державний бюджет, накопичення яких здійснюється з метою підтримки макроекономічної стабільності й забезпечення стійкого економічного розвитку. Залежно від цілей економічної політики країни та устрою її бюджетної системи СФД можуть утворюватись у різних організаційно-правових формах. Деякі країни (Китай, Кувейт, Сингапур, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія) створили СФД як спеціалізовані державні інвестиційні корпорації, активи яких можуть формуватись за рахунок фінансування з бюджету центрального уряду, в окремих випадках – за рахунок обов'язкових податкових та інших видів відрахувань для проведення цими фондами державної інвестиційної та економічної політики. В інших країнах (Норвегії, Австралії, Ірландії, Нової Зеландії) СФД утворені у формі пенсійних фондів, але їхні активи є власністю центрального уряду та підлягають відособленому обліку і враховуються в консолідованому бюджеті сектору державного управління. Активи СФД, що функціонують як самостійні інвестиційні корпорації, зазвичай не включаються до консолідованого бюджету сектору державного управління (фонди здійснюють самостійну фінансово-господарську діяльність і мають власний бюджет) [9].

Активи фондів можуть використовуватись на фінансування дефіциту бюджету, пенсійне забезпечення громадян, обслуговування державного боргу, фінансування інфраструктурних проектів, реалізацію інших цілей і завдань, встановлених урядом країни або іншими організаціями.

Мета створення СФД – один з критеріїв їх класифікації. СФД мають як власні, так і спільні цілі їх формування: оптимізацію податків, стабілізацію фінансової системи, вирішення соціальних проблем, інвестиційну діяльність. Разом з тим ста-

білізаційні фонди створюються для захисту бюджету й економіки країни від коливань світових цін на сировину (фонди Чилі, Мексики, Росії та ін.). Ощадні фонди або фонди для майбутніх поколінь мають намір зберігати і передавати багатство з покоління в покоління шляхом перетворення рентних доходів від невідновлюваної сировини в диверсифіковані фінансові активи (фонди ОАЕ – Абу-Дабі, Лівії, Росії). Ощадні фонди становлять більшість серед інших СФД (рис. 1). Також фонди здійснюють фінансування соціально-економічних проектів або промислової реструктуризації для забезпечення збільшення ВВП (ОАЕ – Абу-Дабі, Ірану). Пенсійні фонди формуються з джерел (крім індивідуальних пенсійних внесків), призначених для непередбачених витрат по невизначених пенсійних зобов'язаннях з бюджету уряду (приклади таких фондів уже наведені раніше). Фонди Китаю, Кореї, Кувейту, Сингапуру відносяться до резервних інвестиційних або корпорацій з інвестування резервів (що також уже зазначене раніше). У країнах з багатими ресурсами в численних фондів є декілька цілей, наприклад: стабілізація/заощадження (майже 25 % від загальної кількості фондів – Норвегія, Азербайджан, Ботсвана, Тринідад і Тобаго), заощадження/пенсійний резерв (Австралія), стабілізація/заощадження/розвиток (Казахстан) [узагальнено за 10].

Рис. 1. Розподіл суверенних фондів добробуту залежно від мети створення й особливостей діяльності [складено за даними 10, с. 31]

Другим розповсюдженим критерієм класифікації СФД є джерело формування їх активів. Такими джерелами можуть бути наступні види надходжень: визначені види податків і зборів від експорту сировинних ресурсів; деякі види податків і зборів від експорту несировинних товарів; залишки коштів державного бюджету та профіциту коштів від міжнародної торгівлі; надходження від продажу державних нефінансових активів; інші види доходів від діяльності підприємств, активи яких належать державі.

Відповідно розрізняють товарні фонди, джерелом надходження яких є експорт товарів і сировини, й нетоварні, що зазвичай утворюються через передачу активів від офіційних валютних резервів. Можна також виокремити сировинні та несиро-

винні фонди: сировинні формуються за рахунок надприбутків від експорту непоновлюваних природних ресурсів (нафта, газ; мінеральна сировина, мідь, алмази, фосфати тощо); несировинні – за рахунок доходів від експорту несировинних товарів, не використаних за підсумками фінансового року залишків коштів бюджету, а також частини золотовалютних резервів та/або інших надходжень, наприклад, доходів від приватизації, зарубіжної фінансової допомоги та ін.

Структура сукупних активів СФД за джерелами формування: майже 57 % – надходження податків від експорту енергетичних ресурсів; близько 42 % – платежі від експорту несировинних товарів; майже 1 % – інші види надходжень. Найкрупніші СФД (за розмірами активів) таких країн, як Норвегія, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Сингапур, Кувейт, Росія, переважно сформовані за рахунок надходжень податків від експорту енергетичних ресурсів. Китай і Сингапур сформували активи фондів за рахунок експорту високотехнологічних товарів [9]. Загалом переважна кількість СФД світу – сировинні фонди (табл. 2).

Таблиця 2 – Групи СФД за джерелом формування [складено за даними 7]

Країна	Назва фонду	Дата утворення	Активи, млрд дол.	Джерело формування
1	2	3	4	5
Сировинні фонди				
Країни MENA (Middle East & North Africa)				
State of Kuwait	Kuwait Investment Authority	1953	548.0	нафта
State of Qatar	Qatar Investment Authority	2005	256.0	нафта та газ
Kingdom of Saudi Arabia	SAMA Foreign Holdings	1952	757.2	нафта
United Arab Emirates – Abu Dhabi	Abu Dhabi Investment Authority	1976	773.0	нафта
United Arab Emirates – Abu Dhabi	Abu Dhabi Investment Council	2007	110.0	нафта
United Arab Emirates – Abu Dhabi	International Petroleum Investment Company	1984	66.3	нафта
UAE – Abu Dhabi	Mubadala Development Company	2002	66.3	нафта
Європа				
Kingdom of Norway	Norway Government Pension Fund Global	1990	882.0	нафта
Russian Federation	Russian Reserve Fund	2008	88.9	нафта

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5
Russian Federation	National Welfare Fund	2008	79.9	нафта
Центральна Азія				
Kazakhstan	Kazakhstan National Fund	2000	77.0	нафта, газ і мінерали
Несировинні фонди				
Країни MENA (Middle East & North Africa)				
United Arab Emirates – Dubai	Investment Corporation of Dubai	2006	183.0	не товарний
Азіатсько-Тихоокеанський регіон				
Australia	Australian Future Fund	2006	95.0	не товарний
China	China Investment Corporation	2007	746.7	не товарний
China	National Council for Social Security Fund	2000	236.0	не товарний
China	SAFE Investment Company	1997	547.0	не товарний
Hong Kong (China)	Hong Kong Monetary Authority Investment Portfolio	1993	400.2	не товарний
Republic of Korea	Korea Investment Corporation	2005	84.7	не товарний
Republic of Singapore	Government of Singapore Investment Corporation	1981	344.0	не товарний
Центральна Азія				
Kazakhstan	Samruk-Kazyna JSC	2008	77.5	не товарний

Таким чином, відрахування від природної ренти є основою існування СФД. Але тенденції останніх років свідчать, що все більшу вагу та значення набувають несировинні фонди, які акумулюють і розподіляють квазіренту. На думку вчених, на відміну від сировинних фондів, вони мають значні перспективи щодо капіталізації і подальшого розвитку. Китай, Сингапур, Корея – країни, які зробили ставку на несировинні (нетоварні) фонди й у середньому на 20 % щороку збільшують обсяги своїх офіційних резервів [2, с. 116].

Висновки. Суверенні фонди добробуту є надзвичайно важливим інструментом накопичення й цільового використання рентних доходів (ренти, антиренти та квазіренти). Розв'язання сучасних проблем розподілу і перерозподілу рентних доходів сприятиме: раціональному використанню ресурсів, зокрема природних і людських, забезпеченню екологічної безпеки; умотивованій, ефективній інноваційній діяльності господарюючих суб'єктів; створенню фінансової й технічної бази наукомістких галузей економіки, розвитку виробництва власної високотехнологічної продукції та товарів широкого вжитку; підвищенню рівня доходів і життя населення країни; одержанню додаткових коштів на вирішення економічних, соціальних, екологічних проблем.

Список літератури / References:

1. Львов Д. С. Доклад, прочитанный в Президиуме РАН Перспективы долгосрочного социально-экономического развития России / Д. С. Львов // Вестник Российской Академии наук. – 2003. – Т. 73. – № 8. – С. 675–697.
Lvov, D. S. (2003), «The report was read in Prezydyume RAS Perspectives of long-term socio-economic development of Russia», Visnyk of the Russian Academy of Sciences, Vol. 73, no. 8, pp. 675-697.
2. Разовский Ю. В. Рента [Электронный ресурс] / Ю. В. Разовский. – Москва : Мирознание, 2011. – Режим доступа: <http://www.razovskiyy.com/node/193>.
Razovskiyy, Yu. V. (2011), «Rent», available at: www.razovskiyy.com/node/193.
3. Задорожный Г. В. Глобализирующееся знание хозяйство: проблемы ренты и квазиренты : монография / Г. В. Задорожный, А. В. Кацуба. – Харьков : Точка, 2013. – 233 с.
Zadorozhnyi, G. V. and Katsuba A. V. (2013), Globaliziruyisheesya znaniemnoe hozyaistvo: problemy renty i kvazirenty [Globally knowlegable economy: problems of rent and kvazyrent], monograph, Point, Kharkiv, Ukraine.
4. Яковец Ю. В. Рента, антирента, квазирента в глобально-цивилизационном измерении / Ю. В. Яковец. – Москва : Академкнига, 2003. – 240 с.
Yakovets, Yu. V. (2003), Renta, antirenta, kvazirenta v globalno-tsvilizatsionnom izmerenii [Rent, antirent, quazirent in the globally civilized measuring], IKTs «Akademkniga», Moscow, Russia.
5. Bundesministeriums der Finanzen in Deutschland [Elektronische Ressourcen]. – Zugang: https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Downloads/Broschueren_Bestellservice/2012-08-13-auf-den-punkt-4-europaeische-stabilitaetsmechanismen.pdf?__blob=publicationFile&v=7.
Federal Ministry of Finance in Germany, available at: www.bundesfinanzministerium.de/Content/DE/Downloads/Broschueren_Bestellservice/2012-08-13-auf-den-punkt-4-europaeische-stabilitaetsmechanismen.pdf?__blob=publicationFile&v=7.
6. Підгурська О. І. Сутність та етапи розвитку фондів суверенного добробуту / О. І. Підгурська // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2012. – № 10 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1457>.
Pidhurska, O. I. (2012), «Essence and stages of development of the sovereign wealth funds», Electronic scientific specialized edition of «Efficient economy», no. 10. available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1457>.
7. Sovereign Wealth Funds Institute. – Mode of access: <http://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund>.
Sovereign Wealth Funds Institute, available at: <http://www.swfinstitute.org/sovereign-wealth-fund>.
8. Дрозд Н. Фонды суверенного добробуту як особливі міжнародні інвестори в умовах глобального фінансового спаду / Н. Дрозд // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія : Економіка. – 2013. – Вип. 144. – С. 7–10.
Drozd, N. (2013), Sovereign wealth funds as special international investors in global financial downturn, Bulletin of Kiev National University named after Taras Shevchenko. Series: Economy, Issue 144, pp. 7–10.
9. Аналитическая справка о практике формирования и распределения Национального фонда Республики Казахстан, Резервного фонда и Фонда национального благосостояния Российской Федерации и учета их активов в консолидированном бюджете сектора государственного управления [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://www.eurasiancommission.org/ru/act/ntegr_i_makroec/dep_makroec_pol/seminar/Documents/Аналитическая%20справка%20по%20фондам.pdf.

- Analytical certificate about practice of distribution of National Fund of the Republic of Kazakhstan, the Reserve Fund and the Foundation of National wealthware of Russian Federation and accounting of its assets in consolidation. Budget of state-owned sector of management, available at: www.eurasiancommission.org/ru/act/ntegr_i_makroec/dep_makroec_pol/seminar/Documents/Аналитическая%20справка%20по%20фондам.pdf.
- 10. Sovereign Wealth Funds: Aspects of Governance Structures and Investment Management.** Prepared by Abdullah Al-Hassan, Michael Papaioannou, Martin Skancke, and Cheng Chih Sung // International Monetary Fund, Working Paper 231, 2013 November. – Mode of access: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13231.pdf>.
- Al-Hassan, A., Papaioannou, M., Skancke, M., and Chih Sung, C. (2013), «Sovereign Wealth Funds: Aspects of Governance Structures and Investment Management. International Monetary Fund», Working Paper 231, 2013 November, available at: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2013/wp13231.pdf>.
- 11. Голуб Г. Г. Суверенні фонди добробуту: світовий досвід і проблеми функціонування в Україні / Г. Голуб, Б. Пшик, Л. Юрчишин // Вісник університету банківської справи Національного банку України. – 2014. – № 1(19). – С. 114–120.**
- Golub, G. G., Pshyk, B., and Yurchushun, L. (2014), «Sovereign wealth funds: global experience and problems of functioning in Ukraine», *Visnyk of the University of Banking of National Bank of Ukraine*, no. 1 (19), pp. 114–120.

***Цель.** Систематизация мирового опыта аккумуляции и использования рентных доходов в суверенных фондах благосостояния.*

***Методика.** Анализ проблем накопления и перераспределения рентных доходов базируется на фундаментальных положениях экономической теории, работах ведущих ученых, аналитических отчетах государственных и общественных экономических институтов и международных финансовых организаций. Исследование мирового опыта формирования и функционирования суверенных фондов благосостояния в различных странах мира осуществлено с использованием структурного подхода, методов логического, сравнительного и статистического анализа, группирования.*

***Результаты.** Систематизирован мировой опыт формирования и функционирования фондов суверенного благосостояния. Осуществлена периодизация процесса развития фондов в мировой экономике. Предложено понимание содержания экономической категории «суверенный фонд благосостояния» как системы экономических отношений, которые возникают между участниками фонда (его учредителями, кредиторами, бенефициарами и др.) в процессе формирования, размещения и использования средств (активов) фонда. Определены место и роль суверенных фондов в системе регулирования рентных отношений: фонды выступают важным элементом механизма накопления и использования рентных доходов.*

***Научная новизна.** Обоснован тезис, что в системе рентных отношений суверенные фонды благосостояния являются важным элементом механизма перераспределения и использования рентных доходов. СФБ выполняет роль инструмента регулирования рентных отношений по поводу аккумуляции, распределения и использования рентных доходов (или их части) с целью оптимизации структуры национальной экономики, развития социальной сферы, защиты окружающей среды, создания резерва для будущих поколений.*

***Практическая значимость.** Адаптация мирового опыта формирования и функционирования суверенных фондов благосостояния необходима для совершен-*

створення механізмів накоплення, розподілення, перерозподілення і використання рентних доходів в національній економіці.

Ключевые слова: рента, фонд суверенного благосостояния, механизм аккумуляции и использования рентных доходов.

Objective. *Systematization of international experience of rental income accumulation and use through sovereign wealth funds.*

Methods. *The very analysis of rental income accumulation and redistribution problems is based on the basic of the economic theory fundamental provisions, the leading scientists works, analytical reports state and public economic institutions and international financial organizations. Such researches of the world experience of sovereign wealth funds formation and functioning were conducted in different countries using a structural approach, methods of logical, comparative and statistical analysis, and methods of groups.*

Results. *The world experience of sovereign wealth funds formation and functioning was systematized. The periodization of funds development in the world economy was performed. It was proposed to understand the content of the economic category «sovereign welfare Fund» as a system of economic relations between the participants (founders, owners, creditors, beneficiaries, etc.), in the process of funds (assets) formation, placement and use. The place and role of sovereign funds in the system of rent relations regulation as an important element of the mechanism of accumulation and use of rental income was determined.*

Scientific novelty. *The point that that sovereign wealth funds are an important element of the distribution and use mechanism of rental income in the system of rent relations was argued. Sovereign wealth funds perform the instrument role as for regulation of rent relations on the accumulation, distribution and consumption of rental income (or fractions thereof) to optimize the structure of national economy, to develop social sphere, to protect environment, to create a reserve for future generations.*

Practical significance. *We need world experience adaptation of sovereign wealth funds formation and functioning to improve the mechanisms of accumulation, distribution, redistribution, and use of rental income in the national economy.*

Key words: *rent, sovereign wealth funds, the mechanisms of accumulation and use of rental income.*

ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ ТА ПОСЛУГ

УДК 338.48

Горіна Г. О., канд. екон. наук

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна e-mail: gorina_anna@mail.ru

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ СВІТУ У СЕКТОРІ ПОДОРОЖЕЙ І ТУРИЗМУ

Gorina G. O., Cand. Sci.(Econ.)

Donetsk National University of Economics
and Trade named after Mykhajlo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine e-mail: gorina_anna@mail.ru

ESTIMATION OF COMPETITIVENESS OF THE WORLD REGIONS IN THE TRAVEL AND TOURISM SECTOR

Мета. Дослідити засади та складові конкурентоспроможності регіонів світу в секторі подорожей і туризму, оцінити внесок туристичної галузі в соціально-економічний розвиток регіонів світу.

Методи. Дослідження базується на аналізі рейтингу конкурентоспроможності країн і регіонів світу, складеного на підставі індексу конкурентоспроможності сектора подорожей і туризму, запропонованого Світовим економічним форумом. Використано діалектичний метод наукового пізнання, а також комплекс загально-наукових методів гносеології: теоретичного узагальнення, графічного та історичного, групування і класифікації, методів статистичного і математичного аналізу.

Результати. Визначено складові конкурентоспроможності регіонів світу в секторі подорожей і туризму, виокремлено показники, які стримують зростання конкурентоспроможності туристичного сектора. Досліджено вплив туристичної галузі на соціально-економічний розвиток регіонів, обґрунтовано на цій підставі її роль у відновленні та підвищенні конкурентоспроможності господарства в період нестабільного економічного становища.

Наукова новизна. На підставі аналізу складових субіндексів ТТСІ визначено детермінанти конкурентоспроможності регіонів світу в секторі подорожей і туризму, обґрунтовано наявність взаємозалежності між конкурентоспроможністю регіону в секторі та туристичною привабливістю і внеском туризму в соціально-економічний розвиток.

Практична значущість. Проведений міжрегіональний аналіз складових конкурентоспроможності сектора подорожей і туризму дає необхідну інформацію для зіставлення й ефективного використання місцевих конкурентних переваг при прийнятті рішень у туристичному бізнесі та сунутніх галузях і видах діяльності, а також цінні дані для уряду при вдосконаленні умов розвитку сектора подорожей та туризму.

Ключові слова: конкурентоспроможність сектору подорожей і туризму, туристична галузь, регіони світу.